

לב הלימוד

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים
מבית הרמב"ם היומי.

הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים ז' - י"ב

פרק ז'

מצווה לאבד כל ע"ז שבא". עבודה זרה וכל משמשיה אסורים בהנאה. אם התערבו בדברים אחרים אוסרים את התערובת בכל שהו. וכן אם שרפו אותה אפרה אסור בהנאה. דברים שיש ספק האם נעשו לע"ז או לנו: אם עשויים בצורה שרגילים לעשות לע"ז (כגון דמות שיש בידה חרב, או צורת חמה על גבי כלי זהב) אסורים בהנאה, ואם מוטלים בביזיון, או שעשויים כדרך שעושים לנו - מותרים. אשרה (אילן של ע"ז) אסור לשבת בצל קומתה או ליהנות מעצייה. אבל מותר לגדל תחתיה ירקות הזקוקים לצל, כיוון שהירקות גדלים גם מן האדמה המותרת, ודבר הגדל מדבר אסור ומדבר מותר - מותר (זה וזה גורם מותר).

נקודה להרחבה:

לפני מספר שנים התעוררה שאלה על פאות נכריות העשויות משער המגיע מהודו, שנשים שם מגלחות את שערן לשם ע"ז. הפוסקים דנו האם יש במעשה זה משום תקרובת ע"ז האסורה בהנאה, כמבואר בפרקנו.

פרק ח'

דברים טבעיים שלא השתנו ע"י האדם, אף אם נעבדו לע"ז אינם נאסרים, ולכן אם עבדו הר או מעיין לע"ז - אינם נאסרים. בית שיש בתוכו עבודה זרה אסור בהנאה.

עבודה זרה של ישראל אינה בטלה (אף אם לא עבדה ישראל, אלא שעבדה גוי והגיעה לרשות ישראל). אולם עבודה זרה של גוי, שהגוי בטלה - ע"י שבירה של חלק ממנה - בטלה ומותרת בהנאה.

נקודה להרחבה:

בפרק זה מבואר שאסור להיכנס לבית שיש בתוכו ע"ז. הרמ"א פוסק ע"פ הטור בשם רש"י שבית שמויעד לע"ז אסור בהנאה אף אם הוציאו מתוכו את הע"ז. ע"פ דין זה כתבו הפוסקים שאין להיכנס לכנסייה אף אם מדובר בטיול, ואף אם הוציאו משם את הע"ז (ואף לפוסקים שאין הנוצרים עובדי ע"ז, הרי הכוונה היא שאין להם איסור ע"ז בזה כיוון שלא הוזהרו על השיתוף, אבל מבחינתנו ודאי שמדובר בע"ז).

פרק ט'

שלושה ימים לפני חגם של עובדי ע"ז אסור לסחור איתם. הנוצרים מוגדרים כעובדי ע"ז, וכיוון שיום ראשון הוא יום חגם, אסור לסחור איתם גם בימי חמישי ושישי. כמו כן אסור לסחור עם אנשים ההולכים לעבוד ע"ז.

אסור למכור לעובדי ע"ז דברים המיוחדים לע"ז. כמו כן אסור למכור להם נשק, אלא אם כן הם מגנים עלינו.

אסור ללכת בדרך המיוחדת לעיר שיש בה ע"ז. אסור ליהנות מסעודת נישואין שערך עובד ע"ז.

נקודות להרחבה:

הרמב"ם כאן מגדיר את הנוצרים כעובדי ע"ז. ראשונים אחרים חלקו על הרמב"ם בהגדרה זאת, וטענו שכיוון שבני נוח לא הוזהרו על השיתוף, אין הנוצרים עוברים על איסור ע"ז, וממילא מותר לסחור עימם. כמו כן יש מן האחרונים שכתבו שבזמנינו חלק גדול מן הנוצרים אינם מאמינים בע"ז, אלא "מנהג אבותיהם בידיהם". לגבי מוסלמים, דעת הרמב"ם שאינם עובדי ע"ז, אך גם בזה יש מחלוקת בראשונים.

הרמב"ם כאן מביא את האיסור למכור נשק לגויים. בהלכות רוצח (פרק יב) משמע מן הרמב"ם שהאיסור הוא משום "לפני עוור". לעומת זאת ראשונים אחרים סוברים שהחשש הוא שיזיקו לישראל. לשאלות אלו השלכה לעניין ייצוא נשק למדינות המפרות זכויות אדם (מדינת ישראל היא אחת מעשר יצאניות הנשק הגדולות בעולם).

תמצית וביאור של הלימוד, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים מבית הרמב"ם היומי.

פרק י'

אסור לכרות ברית לשבעת העמים, אלא אם יחזרו בהם מעבודה זרה. ואם קיבלו עליהם לקיים שבע מצוות בני נח מותר להניחם בנינו. גם כאשר אין השלטון של ישראל, אין להציל עובדי ע"ז ממיתה, אלא אם כן יש חשש של איבה. וכן אסור למכור להם בתים ושדות בארץ ישראל, או להשכיר להם בית שיכניסו לתוכו ע"ז. את הפסוק "לא תחנם" דורשים בכמה צורות: לא לרחם על עובדי ע"ז, לא לתת להם חנייה בקרקע, לא לתת להם חן, ולא לתת להם מתנת חנים.

נקודות להרחבה:

הרמב"ם כותב שהמינים והמוסרים והאפיקורסים מישראל מצווה לאבדם. בהלכות רוצח מגדיר הרמב"ם שמינים הם עובדי ע"ז או שעושים עבירות להכעיס, ואפיקורסים הם הכופרים בתורה ובנבואה. החזון איש (יו"ד יג, טז) כתב שדין זה לא נוהג בזמננו, כיוון שכל המטרה של הדין היא לבער את הקלקול, ואילו בזמן הזה שרבים אינם מאמינים בה, מעשה כזה רק יוסיף קלקול. וכן כתבו אחרונים נוספים.

איסור מכירת שדות ובתים בא"י לעובדי ע"ז התעורר בדורות האחרונים בהיבטים חדשים: לגבי היתר מכירה, שמוכרים את הקרקע החקלאית לגוי, וכן לגבי מסירת שטחים בא"י במסגרת הסכמי שלום. הפוסקים דנו בגדרי איסור זה והאם הוא שייך גם בגויים שאינם עובדי ע"ז.

פרק י"א

אסור ללכת בחוקות הגויים ולהידמות להם בתספורת או במלבוש המיוחד להם. אסור לנחש, כלומר לעשות או להימנע מפעולות בעקבות דברים שקרו לו, ללא הסבר הגיוני (כגון שנפל לו משהו מהיד והחליט לא לעשות עסקים). וכן אסור לומר ששעות מסוימות מוצלחות יותר משעות אחרות. אמנם, אם רק אומר על משהו שהוא סימן טוב, אך לא נמנע או עושה פעולה בגללו - מותר.

אסור לעשות כשפים או קסמים אף שמדובר רק באחיזת עיניים, ואף שאומר להם שהוא עושה רק אחיזת עיניים. אסור ללחוש פסוקים על מנת להתרפא, אך מותר לבריא לומר מזמורי תהילים כדי שזכותם תגן עליו מצרות ונזקים.

נקודות להרחבה:

הרמב"ם מאריך להדגיש שכל מעשי הכשפים אין בהם ממש אלא הם שקרים ואחיזת עיניים. לא ברור מדבריו אם כן מה בדיוק ההבדל בין מכשף ממש לבין אוחז את העיניים. כמו כן נראה מדבריו שיש לאסור לעשות קסמים גם כאשר כולם יודעים שמדובר באחיזת עיניים. הפוסקים דנו למעשה האם מותר לעשות מופע קסמים (יש שהתירו כאשר מגלה לקהל איך עובד אחד הקסמים).

מדברי הרמב"ם נראה שאסור להגיד תהילים על החולה כדי שיתרפא. אולם ראשונים אחרים סוברים שגם זה מותר, והאיסור הוא רק כאשר אומר את הפסוקים בדרך ביזיון.

פרק י"ב

דברים נוספים שאסרה תורה כנגד עובדי ע"ז: אסור (לאיש) לגלח את פאות הראש, ואסור להשחית בתער את הזקן. אסור לעשות כתובת קעקע. אסור לשרוט את עצמו מצער על המת או לצורך עבודה זרה. אסור לתלוש שער כצער על המת או לצורך עבודה זרה.

אסור לאישה ללבוש בגדי איש או לאיש ללבוש בגדי אישה. וכן אסור לאיש להעביר שער בית השחי ובית הערוה או לצבוע את שערו בשחור.

אסור שיהיו שני בתי דין בעיר אחת שכל אחד נוהג במנהג שונה, שזה בכלל "לא תתגודדו".

נקודות להרחבה:

דעת הרמב"ם שגילוח הפאות אסור רק בתער, אך מותר במספריים. הרא"ש חולק וסובר שבפאות אסור גם במספריים.

מהרמב"ם עולה שאסור לנהוג בעיר אחת בשני מנהגים שונים. אמנם יש ראשונים שהגבילו דין זה וכתבו שכל האיסור הוא רק כאשר נפלה מחלוקת בתוך ב"ד אחד, אולם אם כל אחד מהציבור נוהג כמנהג אבותיו אין בכך איסור. כמו כן יש כתבו שהאיסור הוא רק על מי שמורה את ההלכה ולא על הציבור עצמו. מחמת נימוקים אלו (ועוד) כתב הרב עובדיה יוסף שאין איסור לבני עדות המזרח להסתפר בתקופת בין המצרים אף אם נמצאים בישיבה אשכנזית.